

Mukəddəs Kitab

Injil 17-kisim

«Titus»

© Mukəddəs Kitab 2012

CC BY-SA 4.0

www.mukeddeskalam.com

«Uyşurqə Kalam Tərijimisi»

Injil 17-kisim

«Titus»

(Rosul Pawlusning Tituska yazoqan maktupi)

Kirix söz

Rosul Pawlusning keyinki yillirining tarihi, xundaqla bu hætning azraq arka körünüxliri toqıruluk «Timotiyoğa (1)»diki «kirix söz»imizni körüng. Titus hux hawærni Pawlusning ezidin anglap Məsihgə ixəngənidi (Pawlus 1:4də uni «**ortaq etiqadimizda öz oqlum boloqan Titus**» dəp ataydu). U keyin Pawlusning «hux hawərqi guruppa»sining bir əzasi bolup kəp səpərlərdə uningoğa həmrəh boldi. Uning toqıruluk muhim bir paket xuki, u Yəhudi y əməs, xundaqla hətnə kılinoqan əməs idi (Gal.» 2:1, 2:3). Pawlusning Korintlıqlarə yazoqan ikkinqi maktupidiki kəp yərlərdin uning bu səyümlük adəmgə xunqə ixəngənlikini wə uni xunqə ətiwarlıoqanlikini kərgili bolidu. Xu həttiki 2:13, 7:6, 7:13-14, 8:6, 8:16, 8:23, 12:18ni körüng. Bu ayətlərdə u Titusni «kerindixim», «həmrəhim», «hizmətdixim» dəp ataydu wə ahirki ayəttə uning toqıruluk: «**Biz ikkiylən ohxax bir rohta yürwatmamduq? Bizning baskan izimiz ohxax əməsmikən?**» dəydu.

Pawlus ahirki səpiridə Kret arilidin ətkənidi. Uxbu hætning məzmuniyoğa qarap nuroqun adəmlər hux hawærni qəbul kıləqan, xundaqla jamaətlərdə yəqiləqan bolsa kerək. Pawlusning baxqa yərlərdə jiddiy ixliri boloqəqka Titusni xu yərdə kəlduroqanidi. Səwəbi 1:5də bayan kılınıdu: —«**Seni Kret arilida kəlduruxtiki səwəb, orundilip bolmioqan ixlarni bir tərəp kılixing üqün wə hər xəhərdə sanga tapilioqinimdək jamaətkə aqsəqəllarni tiklixing üqün idi**».

Xuningdək aqsəqəllarning kəndək saləhiyiti boluxi, ularning tallinix yoli bu maktupning muhim bir qismi bolidu.

Kret Ottura Dengizəqə jaylaxqan, uzunluqi təhminən 450 kilometr, kəngliki təhminən 70 kilometr boloqan qong aral. Pawlus bilən Titus u yərdin ətkən qəqda pütün əhalisi bəlkim 300 ming adam idi. Ular aral ətrapidiki 100 kiqik «xəhər»də bəlünüp turatti. Uning tupriki intayin munbət, həwasi mol həsul elixqə intayin bap kelidu; xunga kəp əjir singdurməy hərhil ziraət wə mewilərnə estürgili bolidu. Aralda kəp taqılıq yərlər bolup, qoy wə eqkə padilirini bəkkili bolidu. Pawlus xu yərdə boloqan wəqtida u Rim imperiyəsining astidiki bir əlkə idi.

Pawlus bilən Titus xu yərgə barəqanda həlklər iqidə allıqəqan etiqədqılar bar boluxi mumkin idi; qünki Məqəddəs Rəh Yerusalemdiki jamaətkə qüxkən künidə rosul Petrusning Məsiqni jakarlıoqinini angliəquqılar arisida Kretlik bəzi Yəhudiylar bar idi («Ros.» 2:11).

Pawlus Kretliklərnin mijəz-hulqi toqıruluk ularning Epimenidis isimlik bir xairining səzlrini nəkil kəltüridu. U öz yurtdaxliri toqıruluk mundaq yazoqan: — «**Kretlar həmişə yaləqan səzləydiəqanlar, wəhxiy həywanlar wə hurun toymaslardur**». Pawlus uning bu səzini təstikləydu. Buning üstidə oylap bəksəq, muxundaq yaman illətlər bir adəmdə mujəssəmləxkən bolsa, bu intayin aləhidə əhwal həsəblinidu. Adəttə hurunluk bilən zorəwanlıq əyni bir adəmdə kərlməydu. Muxundaq bir həlk bilən bardi-kəldi kılıx tolimu təs ix! Muxu səzdin yənə xuni bilimizki, hərbi həlk yaki millətning «pəwqul'addə gənəhliri» bolidu. Həlbuki, Huda aldida

məlum bir əlning bu «pəwqul'addə gunəhliri» ularni baxқа əllərdin əla yaki bəttər kilmaydu — hər bir əlning pəwquladdə gunəhliri bar, xundakla hər bir insan bəribir gunəhkardur. Ləkin Hudaning jarqisi əzi barəqan yərdiki həlkning muxundak «pəwqul'addə gunəhliri»din həwərdar boluxi kerək; xuning bilən u məlum əlning hizmitidə boləqanda, ularəja qaysi gunəhlərdin alahidə həzi bolux kerəklikə toəprisida toəqra agahlanduruxқа korallanoqan bolidu (1:13-16ni kəring). Bəzilər bəlkim: «Kixilər Məsihgə ixəngəndin keyinla, ularning kona gunəhlirimu yəqap kətkən» deyixi mumkin. Ləkin bu ix kəp qətimlarda hux həwərnə yətküzüxnəng enik yaki enik əməsliki bilən baəqliktur. Muxəddəs Rəhning küqlük wəhiyisi bolmisa kona illətlər jamaəttə asanla qayta pəyda bolidu wə mana xu səwəbtin Pawlus Kret həlkning «alahidə gunəhliri» toəqruluk səzləydu.

Yənə demisək bolmayduki, hətning kəp yərliri («Timotiyoja (1)»ning yezilix uslubioja ohxax) pəkət Tituskila əməs, bəlkə «kizim sanga eytay, kelinim sən anglə!» degəndək, uning kəynidə turoqan jamaətkimu karitiloqan. Pawlusning həttə boləqan məksətliri jamaətnəng bu hətni okuxi wə jamaətnəng uning Titusқа jekiligənlirini biliwelixini əz iqigə aloqanidi. Həttin xuni kərweləx mumkinki, gərqə Pawlus Titusni aqsakəllarni tallap bəkitixkə kəlduroqan bolsimu, u bu wəzipini orunlax jəryanida bəzilərnəng kəmsitixlirigə duq kəlgəndi. Kəmsitixnəng səwəbi uning yax boləqanlikidin əməs (Timotiy xu səwəbtinmu bəzilərnəng kəmsitixigə uqrioqan), bəlkə uning Yəhədiy bolmioqanlikidin bolsa kerək; bəzi Yəhədiy etikədqilər bəlkim «biz Huda tallioqan həlkətin boləqan əməsmubiz?» dəp əzlirini baxқа əldin boləqan etikədqilərdin əwzəl qəəqliəqanidi (2:15ni kəring, «1Tim.» 4:12 bilən selixturəng). Bəzilər uningdin: «Uning aqsakəllarni talliojudək nemisi bar?» dəp gumanlanoqan. Muxundak gumanlarni yəkitix üqün Titusқа nisbətən allikaqan enik boləqan wəzipini Pawlus hetidə qayta tapilaydu — demək, uning rosulnəng biwasitə yolyorukı wə toluk həkukı bilən aqsakəllarni tallap bəkitix wəzipisi bar dəp ispatlinidu.

Krettiki jamaətlərnəng həmmisi Məsihni kutkuzəjuqum dəp etirəp kəloqan, əlwəttə. Ləkin ularnəng arisida yənə Musa pəyoqəmbərgə quxürülgən Təwrat qanunidiki «rəsim-yosun»larni jamaətkə yəkliməkqi boləqan bəzi Yəhədiy kərinədxlər bar idi. Uning üstigə ular əzlirining «nəsəbnamə»liri bilən bənd bolup bular arkilik əzlirining baxqılərdin üstünlükini ispatliməkqi boluxqanidi, xuningdək tayini yəq Yəhədiy əpsanilirigə kəp kəngül bələtti (bu toəqruluk «Timotiyoja (1)»diki «qoxumqə səz»ni kəring).

Hər bir hetidikidək Pawlus Hudaning bu adimining jamaətkə nəmunə kərsitixini jekiləydu, xundakla uning jamaətni hələkətkə yüzliniwatqan dunya aldida Hudaning muhəbbiti, səwr-təkətliki, həkqaniylikı, muxəddəslikı wə həkikətlilikini kərsitidioqan nəmunə boluxқа jekilixini tapilaydu (2:1-3:9).

Məzmun: —

1. Salam (1-bab 1-4-ayətlər)
2. Jamaət aqsakəllirining salahiyyəti (1-bab 5-16)
3. Jamaət əzalirining məs'uliyiti (2-bab)
4. Yolyoruk wə agahlandurux (3-bab 1-11)
5. Ahirki səz (3-bab 12-15-ayətlər)

Tituska

Rosul Pawlus Tituska yazoqan maktup Salam

1 ¹Hudaning tallioqanlirioqā amanat bolōqan etiḳad wā ihlasmənlikkə elip baridioqan ḥəḳiḳətniḡ bildürölüxi üqün, Əysa Məsiḥning rosuli ḳilip təyinlənḡən, Hudaning ḳuli bolōqan mənki Pawlustin sanga salam — ²(bu etiḳad wə ḥəḳiḳət mənḡḡülük ḥayatkā baolanoqan ümidni elip kelidu; bu mənḡḡülük ḥayatni mutləḳ yaloqan eytmaydioqan Huda ḥəmmə dəwr-zamanlardan ilḡirila wədə ḳiloqanidi; ³leḳin ḥazir wədisining waḳti kelip Ḳutḳuzoquqimiz Huda buning kalam-hawirini Əz əmri bilən manga tapxuroqan jakar arḳilḳ ḁxkarilidi) ⁴— ortaq etiḳadimizda əz oqlum bolōqan Tituska salam! HudaAtimiz wə nijatkarimiz Məsiḥ Əysadin sanga meḡir-xəḳət wə hatirəmlik bolōqay!

Titusning Kret arilidiki hizmiti

⁵Seni Kret arilida ḳalduruxtiki səwəb, orundilip bolmioqan ixlarni bir tərəp ḳilixing üqün wə ḥər xəḥərdə sanga tapilioqinimdəḳ jamaatkə aḳsakallarni təyinlixing üqün idi. ⁶Aḳsakallḳḳə təyinlinidioqan ḳixi əyibsiz boluxi, bir ayallḳ, pərzəntliri bolsa etiḳad ḳiloquḳi boluxi wə ixlrida xallakḳ ḳilidioqan yaḳi ata-anisioqā boysunmaydioqan əyibliri bolmioqan boluxi kerək.

⁷Qünki jamaətniḡ yetəḳqisi Hudaning ailisigə oqojidar bolux süpitidə, əyibsiz boluxi kerək; bəxbəxtəḳ əməs, terikkəḳ əməs, ḥarəḳ-xarəbḳə berilḡən əməs, zorawan əməs, nəpsaniyəṭqi əməs, ⁸bəlki meḡmandost, saḥawəṭlik, yaxxilikni səyidioqan, salmaq, adil, ihlasmən wə əzini tutuwalōqan boluxi lazim... ⁹U yənə saqlam təlim bilən riqbət-təsəlli berix üqün wə ḳarxi ḳiḳquqlaroqā rəddiyə berix üqün, tapxuruloqan təlimdiki ixənqlik kalam-səzdə qing turuxi kerək.

1:1 «Hudaning tallioqanlirioqā amanat bolōqan etiḳad wə ihlasmənlikkə elip baridioqan ḥəḳiḳətniḡ bildürölüxi üqün...» — bu səz bolsa: (1) Hudaning Əzi tallioqan ḥəḳigə tapxuroqan əzgərməs etiḳadḳa muwəḳ, Hudaning uningda bolōqan məḳsiti üqün; (2) Hudaning tallioqanlirini muxu etiḳadḳa erixṭürüx üqün; (3) Hudaning tallioqanlirining etiḳadini əlōqə sürüx üqün deḡən üḡ məniḡni əz iḡigə elixi mumkin.

1:2 Qel. 23:19; Rim. 16:25; Əf. 1:9; 3:9; Kol. 1:26; 2Tim. 2:13; 1Pet. 1:20.

1:3 Ros. 20:24; 2Kor. 2:12; 7:14; 8:6,16; Gal. 1:1; 2:3.

1:4 «ortaq etiḳadimizda əz oqlum bolōqan Tituska...» — bu ibarə xühəşiz xuni ḳərsitiduki, Titus hux ḥəwərnə əslidə Pawlustin anglioqan wə xundəḳla uningə iḳinip ḥayatkə erixḳənidi. Xuning bilən (Pawlus bəxḳə yərlərdə ḳəp eyṭḳinidəḳ) rohiy jəḥəṭtin Titusni hux ḥəwər arḳilḳ «tuḡḳdi» wə uningə rohiy jəḥəṭtin atidəḳ boldi.

1:4 Əf. 1:2; Kol. 1:2; 2Tim. 1:2; 1Pet. 1:2.

1:5 2Tim. 2:2.

1:6 «Aḳsakallḳḳə təyinlinidioqan ḳixi əyibsiz boluxi, bir ayallḳ... boluxi kerək» — «bir ayallḳ» yaḳi «bir ayalning eri», bəlkim «əz ayalioqā sadiḳ» deḡən mənidə. Bu toqruluḳ «Timotiyoqā (1)»diki «ḳoxumḡə səz»imizni ḳerüḡ. «pərzəntliri bolsa etiḳad ḳiloquḳi boluxi ... kerək» — yaḳi, «pərzəntliri bolsa sadiḳ boluxi... kerək».

1:6 1Tim. 3:2.

1:7 «jamaətniḡ yetəḳqisi Hudaning ailisigə oqojidar bolux süpitidə, əyibsiz boluxi kerək; bəxbəxtəḳ əməs...» — «bəxbəxtəḳ» — grek tilida bu səz «xəşiyəṭqi, mənəmənḳi» deḡən mənilərnimu əz iḡigə alidu. «ḥarəḳ-xarəbḳə berilḡən əməs, zorawan əməs, nəpsaniyəṭqi əməs...» — «nəpsaniyəṭqi» grek tilida «əzini bulōqaydioqan nəpsaniyəṭḳilikḳə berilḡən» deḡən bir səz bilən ipadiliniḳ. Bu səzḡə ḳariḡanda, pul wə mal-dunyani ḳoqlıxix insanni ḥaram ḳilip bulōqaydu. Bu tema toqrisida yənə «Luḳə» 16:9-11 wə xu ayətlərdiki izəḥətlarni wə «Luḳə»diki «ḳoxumḡə səz»imizdiki 16-bab toqruluḳ «nəḥəḳ dunyaoqā təwə bolōqan mal-dunya» deḡən məzmunnı ḳerüḡ.

1:7 Law. 10:9; Mat. 24:45; 1Kor. 4:1; Əf. 5:18; 1Tim. 3:3,15; 1Pet. 5:2.

1:8 «bəlki meḡmandost, saḥawəṭlik, yaxxilikni səyidioqan, salmaq, adil, ihlasmən wə əzini tutuwalōqan boluxi lazim» — grek tilida «saḥawəṭlik, yaxxilikni səyidioqan» birlə səz bilən ipadiliniḳ.

1:8 1Tim. 3:2.

1:9 «u yənə saqlam təlim bilən riqbət-təsəlli berix üqün wə ḳarxi ḳiḳquqlaroqā rəddiyə berix üqün...» — «saqlam təlim» bolsa Pawlusning ḳəp iḳlitidioqan ibarisi. Hudadin ḳəlḡən təlim ḥəḳiḳət, toqrə əlwəṭtə, u əzini ḳəbul ḳiloqanlarda saḳ,

¹⁰Qünki hazır bimənə söz kılıdioğan, kixilərnin kənglini owlap ezitkuluq kılıdioğan, öz beximqılıq kılıdioğan kəpligən kixilər bar, bolupmu hətniliklərdin qıqkanlar bar..¹¹ Ularınin aozını etix kerək; qünki ular haram dunyani dəp ęitixkə tegixlik bolmioğan təlirlərnin ęitip, hətta pütün aیلərnin nabut kılmaқта..¹² Xulardin biri, yəni Kret arilidikilərnin ęzining bir pəyoğəmbiri: «Kretlar həmixə yaloğan səzləydiğolanlar, wəhxiy həywanlar wə hurun toy-maslardur» değan..

¹³⁻¹⁴ Bu guwahlik həkikəttur; xunga ularning etikədda saqlam turuxi üqün, xundakla Yəhudiy əpsanilərgə wə həkikəttin qətnigənlər tokuwaləğan insaniy kaidə-bəlgilimilərgə kulak salmasliki üqün ularni kəttik əyibləp ağıhləndürəjin..

¹⁵ Pak kixilər üqün həmmə nərsə pak; lekin buləğanəğan napaklar wə etikədsizlar üqün həqkəndək nərsə pak əməstur. Qünki ularning oy-pikrlirimu, wijdanimu buləğini p kətkən..

¹⁶ Ular Hudani tonuyimiz dəp dawrang kilsimu, lekin əməlliridə Uningdin tanidu; qünki ular yirginqlilər, həqgəp anglimaydiğolanlar, həqkəndək yaxsi ixlərnin kılıxkə yarimaydiğolanlardur.

Saqlam təlimgə layik yaxax

2¹ Lekin sən bolsang saqlam təlimgə kəndək uyəqun yaxaxni ęitixing kerək. ² Yaxanəğan ərnlərgə, həxyar, salmaq, təmkın, etikədda, məhir-muəhəbbəttə wə səwr-takəttə saqlam boluxni tapilioğın. ³ Xuningdək, yaxanəğan ayalləroğa yürux-turuxta ihlas-muəddəslikkə layik boluxni, qeqimqılıq kılmasliki, hərəq-xarabkə berilməydiğolan boluxni, güzəl ixlərnin ęətküqilər boluxni tapilioğın..⁴⁻⁵ Buning bilən ular yax ayalləroğa ərirligə keyünux, baliliriəğa keyünux, salmaq bolux, pak bolux, ęy ixlirini puhta kılıx, məhriban bolux wə ęz ərirligə boysunuxni ęitələydu. Xundək boləğanda Hudaning səzi qarılanmaydu..

⁶ Xuningdək yax ərnlərimu salmaq boluxkə jekiligin. ⁷ Өzüngmu həmmə ixtə güzəl əməlliring bilən ularəğa ülgə boləğın; təlim bəğiningdə pak-diyanətlik, ęəjir-besik bolup, ⁸ həqkim kusur tapalmaydiğolan, saqlam səzlərnin yətküzgin; buning bilən, qərxı qıqkuqılar biz toqruluq yaman gəp kılıdioğan yərnin tapalmay hijil bolidu..

⁹ Qulləroğa ęz həjayinlirini həmmə ixtə kənəətləndürüp ularəğa boysunuxni ęətkin. Ular gəp yəndurmay, ¹⁰ ęöqrilik kılmay, ęzirlirining hər jəhəttə ixənqlik ikənlikini kərsətsun. Ular buning

saqlam rohiy həyatni həsil kılıdu wə kuwwətləydu.

1:10 «... kixilərnin kənglini owlap ezitkuluq kılıdioğan, öz beximqılıq kılıdioğan kəpligən kixilər bar, bolupmu hətniliklərdin qıqkanlar bar» — «hətniliklərdin qıqkanlar» Yəhudiylar yaki əslidə Yəhudiylarınin «sinagog»iəğa qəbul kılınıx üqün hətnə qəbul kıləğanlərnin kərsitidu. Bəzi alimlar «hətniliklər»ni hətnilikni qəbul kılıx kerək dəp təlim bəğənərnin kərsitidu, dəp qaraydu. Lekin təwəndiki 11-ayətkə qəriəğanda ularning hərtürlük ziyanlıq təlimliri bar idi.

1:10 Ros. 15:1.

1:11 «ular haram dunyani dəp ęitixkə tegixlik bolmioğan təlirlərnin ęitip, hətta pütün aیلərnin nabut kılmaқта» — «haram dunyani dəp»: — təlim (maylı toqra bolsun, natoqra bolsun) berixitiki məksət dunyayəğa erixix bolsa bəribir haram ix bolidu, əlwəttə.

1:11 Mat. 23:14; 2Tim. 3:6.

1:12 «xulardin biri, yəni Kret arilidikilərnin ęzining bir pəyoğəmbiri: «Kretlar həmixə yaloğan səzləydiğolanlar, wəhxiy həywanlar wə hurun toymaslardur» değan» — Kretlik xair Epimenidis, miladiyadin ilğiri altinqi əsirdə yazəğan xəir. «hurun toymıqurlar» grek tilidə «ləm-lüm axkazanlar» bilən ipadiliniədu — demək, ularning axkazinidin baxkə əzaliri yəq əhxaydu.

1:13-14 «xundakla Yəhudiy əpsanilərgə wə həkikəttin qətnigənlər tokuwaləğan insaniy kaidə-bəlgilimilərgə kulak salmasliki üqün...» — «Yəhudiy əpsanilər» toqruluq «Timotiyoğa (1)»dikı «qoxumqə səz»imiz (1:4 wə 4:7-ayətlər üstidə tohtaləğimiz)ni kərug. «...ularni kəttik əyibləp ağıhləndürəğın» — «ularni» bolsa «Krettiki etikədqılərnin».

1:13-14 Yəx. 29:13; Mat. 15:9; Kol. 2:22; 1Tim. 1:4; 4:7; 6:20.

1:15 Mat. 15:11; 23:25; Ros. 10:15; Rim. 14:20,23.

2:3 1Tim. 2:9; 5:13; 1Pet. 3:3.

2:4-5 Yar. 3:16; 1Kor. 14:34; Əf. 5:22; Kol. 3:18; 1Pet. 3:1.

2:7 1Tim. 4:12; 1Pet. 5:3.

2:8 1Pet. 2:12,15; 3:16.

2:9 Əf. 6:5; Kol. 3:22; 1Tim. 6:1, 2; 1Pet. 2:18.

bilən Kutquzoquqimiz Hudaning təlīmatioqə hər jəhəttin zinnət bolidu.

¹¹ Qünki Hudaning nijatni barlıq insanlaroqə elip kelidioqan mehir-xəpkiti ayan boldi; ¹² u bizgə ihlassizlik wə bu dunyaning arzu-həwəslirini rət kilip, hazırki zamanda salmaq, həkkəniy, ihsamən həyatni ötküzüximiz bilən, ¹³ uluq Huda, nijatkarimiz Əysa Məsihning xan-xərəp bilən kelidioqanlıqioqə boləqan mubarak ümidimizning əməlgə exisini intizarlik bilən kütüxni oğitidu. ¹⁴ U bədal tələp bizni həmmə itaətsizliklərdin azad kilix həmdə bizni əzi üqün pak kilip, Əzizə mənsup boləqan, yaxxi əməllərgə kizəqin intilidioqan həlk kilixkə biz üqün kurban boldi. ¹⁵ Barlıq həkukungni ixlitip bu ixlarni jakarlap eytkin, nəsihət berip jekiligin wə agahlandıroqin. Həqkim seni kəmsitmisin.

Etikadqılar kilixkə tegixlik ixlar

3 ¹ Jamaəttikilərgə xuni əslitip turoqinki, ular həkümranlaroqə wə həkukdarlaroqə boysunup, xularning səzini anglisun, hərəkəndəq yaxxi əməllərnə kilixkə təyyar tursun, ² həqkimning yaman gəpini kilmisin, jedəlhor bolmisun, mulayim bolsun, həmmə adəmgə hər jəhəttə məminlik kərsətsun.

³ Qünki biz özimizmu əslidə nadan bolup, itaətsiz, azduruloqan, hərhil xəhwət-həwəslərnə həm ləzzətlərnə quli boləqan, rəzillik wə həsəthorluk iqidə yaxioqan, nəprətlik boləqan həm bir-birimizdin nəprətlidioqanlardin iduk. ⁴ Birək Kutquzoquqimiz Hudaning insanlaroqə boləqan mehirəbanlıq wə mehir-muəbbiti ayan boluxi bilən, ⁵ (özimizning kəndəktur həkkəniy əməllirimiz bilən əməs, bəlkə Uning rəhim-xəpkiti bilən) yengidin tuquluxta yuyuxliri wə Mukəddəs Rohta yengilixi arkilik U bizni kutkuzdi; ⁶ bu Rohni Huda Nijatkarimiz Əysa Məsih arkilik wəjudimizəqə mol kuydi. ⁷ Bu arkilik, Hudaning mehir-xəpkiti bilən həkkəniy kilinip, mənggülik həyatqə erixix ümidini tutkan mirashorlar bolduk.

⁸ Bu səzlər ixənqliktur wə bu həqikətlərnə əlahidə təktlixingni tələp kilimən. Xundək kiləqiningdə, Hudaqə etikad kiləqanlar əzlrini yaxxi əməllərnə kilixkə berilixkə kəngül bəlidu. Bu ixlar insanlar üqün güzəl wə paydilək.

⁹ Birək əhmikanə munazirilər, nəsəbnamilərdiki quruk gəplər, jedəl-majralar, Təwrat qanunioqə

2:10 «... əzlrining hər jəhəttə ixənqlik ikənlikini kərsətsun» — baxkə birhil təjrimisi: «... ular etikadning hər jəhəttə yaxhilikini kərsitip bərsun».

2:12 Əf. 1:4; Kol. 1:22; 2Tim. 1:9; 1Yuha. 2:16.

2:13 «uluq Huda, nijatkarimiz Əysa Məsihning xan-xərəp bilən kelidioqanlıqioqə boləqan mubarak ümidimizning əməlgə exisini intizarlik bilən kütüxni oğitidu» — toluq 12-13-ayətnə baxkə birhil təjrimisi: «...u bizgə ihlassizlik wə bu dunyaning arzu-həwəslirini rət kilip, hazırki zamanda salmaq, həkkəniy, ihsamən həyatni ötküzüxni oğitidu; xuning bilən biz bunəq bilən mubarak ümidimizning əməlgə exisini, yəni uluq Huda, nijatkarimiz Əysa Məsihning xan-xəripinəq ayan kilinixini təlpünüp kütimiz».

2:13 1Kor. 1:7; Fil. 3:20.

2:14 «U bədal tələp bizni həmmə itaətsizliklərdin azad kilix həmdə bizni Əzi üqün pak kilip, əzizə mənsup boləqan, yaxxi əməllərgə kizəqin intilidioqan həlk kilixkə biz üqün kurban boldi» — Təwrat, «Zəb.» 130:8, «Əz.» 37:23, «Qan.» 14:2ni kəring.

2:14 Gal. 1:4; 2:20; Əf. 2:10; 5:2; İbr. 9:14.

2:15 1Tim. 4:12.

3:1 Rim. 13:1, 3-7; 1Pet. 2:13.

3:2 «həqkimning yaman gəpini kilmisin, jedəlhor bolmisun, mulayim bolsun, həmmə adəmgə hər jəhəttə məminlik kərsətsun» — Təwrat-Injila «məminlik»ning nəmə mənisə barlıq toqruluk «Kolossidikilərgə»diki «qoxumqə səz»imizni (3:12 üstidə tohtaloqinimizdi) kəring.

3:2 Fil. 4:5; 2Tim. 2:24,25.

3:3 1Kor. 6:11; Əf. 2:1; Kol. 3:7; 1Pet. 4:3.

3:5 «... Yengidin tuquluxta yuyuxliri wə Mukəddəs Rohta yengilixi arkilik U bizni kutkuzdi» — «yengidin tuquluxta yuyuxliri» grek tilidə «yengidin tuquluxtikə «das süyi»». Təwrat dəwridiki zamanlarda kəhənlər ibadəthanidə Hudaqə yekinxlix üqün pütkül tənlirini qong das («dengiz») iqidə yuyuxi kərek idi. Bu yərdə tən əzəlrini yuyux əməs, adəmnəq pütkül rohinəq yuyunixi kərsitilidu, əlwəttə.

3:5 Ros. 15:11; Rim. 3:20, 28; 4:2, 6; 9:11; 11:6; Gal. 2:16; Əf. 1:4; 2:4, 9; 2Tim. 1:9.

3:6 Əz. 36:25.

«Titus»

munasiwətlik talax-tartixlardin özüngni neri tutqın; qünki bular paydisiz wə biməniliktur..

¹⁰ Arioğa belgünqilik kılıuqi adəmni bolsa bir-ikki ketim agahlandıruşandın keyin unıng bilən boluğan bardı-kəldini üziwät; ¹¹ qünki bundak adəmni həkikəttin qətnidi, gunah sadır kiliwatidu, xundakla özini ezi jazağa məhkum kılığan dəp bilisən.

Ahirkı söz

¹² Artemasni yoki Tikikusni sanga mangduroqanda, mumkin qadər tezrək Nikopolis xəhriyə mening yeniməyə kəlgin, qünki u yərdə qixlimakqı boluwatimən. ¹³ Adwokat Zenas bilən Apollonosing səpirigə kəngül belüp qimmitingning bariqə uzatqin; kəm-kütiliri bolsa, ularning həjətilidin qixkin. ¹⁴ Bizning qomwimiz mewisiz kəlməsliqı üqün həjətmənlərgə yərdəm qilip, əzirlirni güzəl əməllərinə qilixqə beqixlaxni əgəsun.

¹⁵ Yenimdikilərnin həmmisidin sanga salam. Etikadta bizni səyidiqalarəja salam eyt. Mehir-xəpkət həmminglarəja yar boləjay!

3:9 1Tim. 1:4; 4:7; 6:20; Tit. 1:14.

3:10 «Ariqja belgünçilik kılquçı adәмni bolsa bir-ikki qetim agahlanduroqandın keyin uning bilән bolqan bardı-keldini üziwät» — «ariqja belgünçilik kılquçı adәм» jamaetni (bәlkim adәмni azduridıqan tәlim bilән) belmaqçı bolıdu.

3:10 Mat. 18:17; Rim. 16:17; 2Tes. 3:6; 2Tim. 3:5; 2Yuha. 10.

3:12 Ros. 20:4; Əf. 6:21; 2Tim. 4:12.

3:13 Ros. 18:24; 1Kor. 1:12.

Қоғумқә сөз

1:2

«Bu etikad wә һәқиқәт мәңгүлүк һаятқа бағланған үмидни елип келиду; бу мәңгүлүк һаятни муtlәк ялаған ейтмайдіған Huda һәммә дәwr-заманлардин илғирла wәдә қилоғаниди».

Pawlus muxu yәrdә Huda «mәңgü һаят» «**һәммә дәwr-заманлардин илғирла**» wәдә қилоған, дәyду. Tәbiiy һалда бир soal tuғuliduki, Hudaning bu wәdisi kimgә қилоған? Әgәр U «**һәммә дәwr-заманлардин илғирла**» wәдә қилоған bolsa, xu qaqda ya pәrixtilәр ya adәmlәр teһi mәwjut әmәs idi. Xunga birdinbir hulasa xu bolux kerәkki, bu wәdә Huda'Ata tәripidin Oғliqә eytiloғan. Oғli tooғrulux Injilda «**Uningda** (әsli) **һаят idi**» dәp oқuyimiz («Yһ.» 1:3-4). Xuning bilән wәdә Uning Әzi üqün biwasitә әmәs, bәlki kәlgüsi zamanlarda, мәңgүлүк һаят bilән yaxawatқан bir һәlk (yәni, jamaәt)ning Oғliqә beoғixlinidioғanliқini kәrsәtkән, dәp қaraymiz. Bu wәdә yәnә, «Ibr.» 13:20dә kәrsitilgән «mәңgүлүk әһdә» bilән bir gәp dәp ixinimiz. Һazirқi Injil дәwridә insan tәripidin bu әһdә «yengi әһdә» dәp atilidu; lekin Hudaning nәziridә u «mәңgүлүk әһdә»dur. Qünki «yengi әһdә» әmәliyәттә һәммә дәwr-заманлардин илғирла Hudaning kәngligә pükülgән, yәni Ata wә Oғul otturisida түzүlgәnidi («Rim.» 8:29-30; «Әf.» 1:4-5, 1:9-12, 3:8-11ni kәrüng).

Titusning keyinki күnliri

«Qünki Demas bu һazirқi dunyani tama қилоғanlıқи üqün meni taxlap Tesalonika xәһirigә kәtti. Kriskis Galatiya әlkisigә, Titus Dalmatiya әlkisigә kәtti» («2Tim.» 4:10).

Bu әyәttin bilimizki, Pawlusning қолаға elinip, Rim xәһirigә apirilix sәpiridә Titus uningqә һәmrah idi wә bәlkim Pawlus zindanda yatқanda uningqә yarıdәmdә болоғan. Ayәttin yәnә uқimizki, u keyin Pawlustin ayrilip Dalmatiya (һazirқi Yugoslawiyә, Bosniya wә Krodiya) әlkisigә bardi. Bügүngә kәdәр xu rayonlardiki һәlkләring «eoғiz әdәbiyati»da Titus xu yәrdә zor meһir-muһәbbiti wә sadıқ hizmiti әrkilik kәp adәmlәrni etikadқа kәltүrgән, deyilidu.